

PAPER DETAILS

TITLE: Türk Siyasetinde Dil Kullanimi: Siyasal Parti Liderlerinin TBMM Grup Konusmalarinda
Siyasal Söylem Analizi

AUTHORS: Süleyman GÜNGÖR

PAGES: 65-88

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1120968>

Türk Siyasetinde Dil Kullanımı: Siyasal Parti Liderlerinin TBMM Grup Konuşmalarında Siyasal Söylem Analizi

*Dr. Süleyman Güngör**

*“Sen ne söylersen söyle.
Söylediğin, karşındakinin anladığı kadardır.”
Mevlana Celâleddîn-i Rûmî*

Özet

Bu çalışmada, siyasal parti liderlerinin 11 Şubat 2014 tarihli meclis parti grubu konuşmalarından hareketle, siyasal dilin özelliklerini tespit edebilmek amacıyla söylem analizi yapılmıştır. Bunun için konuşma metinleri; doğal dil kullanımı, retorik unsurları ve ele aldığı gündem konuları açısından incelenmiştir. Bulgular tablolar halinde düzenlenmiş ve karşılaştırma yapılarak değerlendirilmiştir.

Sadece parti liderlerinin birer konuşması, Türk siyasal dilinin tanımlanması için yeterli olmamakla birlikte; başlangıç açısından anlamlı görünmektedir. Bu çalışmada, siyasal söylemi tanımlarken liderlerin “ben” ve “biz” zamirlerini kullanma biçimleri, ele alınan gündem konularının çeşitlenmesi ve ikna için kullandıkları yöntemler analiz araçları olarak kullanılmıştır. Siyasal söylem incelenirken; liderlerin konuşmada kullandıkları kelime hazinesinin zenginliği de incelenmeye değer bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Siyasal dil, siyasal söylem, söylem analizi, yorumlama, siyasal lider.

* Süleyman Güngör, Siyasetbilimi Dr. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu – İdari Uzman – sgungor@yahoo.com

**Language of Political Discourse in Turkish Politics:
Analysis of political discourse of political party leaders'
speeches in the group meetings at the
Turkish Grand National Assembly**

“Your words are limited by the capacity of your listeners”

Mevlana Celâleddîn-i Rûmî

Abstract

In this study, discourse in Turkish politics, based on speeches of political party leaders in group meetings hold on February 11, 2014, is analysed in order to define the features of political language. To that end, speeches are studied in the view of speech texts, usage of natural language, rhetorical aspects and agenda topics. Findings are arranged in the form of charts and summed up by comparing with each other.

Though only one speech is not adequate to define Turkish political language, it is significant beginning in this relatively unanalysed area. Analysis means in this study to define political language are the usage patterns of “I” and “we” pronouns, diversification of agenda topics and persuasive methods used by leaders. In addition, the richness of vocabulary used in speeches is found noteworthy to define political discourse.

Key words: Political language, political discourse, discourse analysis, hermeneutics, political leader

Giriş

Demokrasilerde siyaset, partiler etrafında örgütlenmiş farklı düşünce, program ve kadro ile sergilenen bir faaliyet dizisidir. Bu faaliyetler, özünde söz ve eylem bütünlüğü içermesinden dolayı, siyasal faaliyetler söylem analizi yoluyla incelenmeye uygundur. TBMM İçtüzüğü'nün 18'inci maddesinde siyasi parti gruplarının en az yirmi milletvekili ile temsil edilen partiler tarafından kurulabileceği düzenlenmiştir.¹ Bu araştırmada grup oluşturmuş dört siyasal partinin 11 Şubat 2014 tarihinde gerçekleştirdiği grup toplantısında genel baş-

¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü, <http://www.tbmm.gov.tr/ictuzuk/ictuzuk.htm>, (Erişim tarihi: 09.02.2015).

kanların konuşma metinleri analiz edilmektedir. Bu partiler sahip oldukları milletvekili sayısına göre sıralanırsa; Recep Tayyip Erdoğan'ın genel başkanlığını yaptığı Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Kemal Kılıçdaroğlu'nun genel başkanlığını yaptığı Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Devlet Bahçeli'nin genel başkanlığını yaptığı Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Selahattin Demirtaş'ın genel başkanlığını yaptığı Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) şeklindedir.

Konu olarak grup konuşmalarının söylem analizini seçmemizin sebebi, konuşmaların güncel değerlendirmeleri içermesi ve konuşmacının parti genel başkanları olmasıdır. Siyasal parti liderleri, yönetim ve temsil işlevi üstlendikleri partiler adına konuşmaya en yetkili kişiler olduğu gibi, toplumu etkileme kabiliyetine sahip kişilerdir.² Grup konuşmaları, aynı zamanda liderler için bir gösteri alanı niteliği taşımaktadır.

Bu çalışmanın Birinci Bölümünde konunun seçimi ile amaç ve önemi açıklandıktan sonra İkinci Bölümde kullanılan yöntem, veri toplama ve analiz teknikleri ile araştırma sorularına yer verilmiştir. Üçüncü Bölümde tablolar halinde bulgular sergilenmiştir.

Çalışmanın sonunda, ulaşılan bulguların anlamlandırmasına yönelik ve metinlerin bütünü üzerine tartışma yapılarak genel değerlendirmeler ortaya konulmuştur.

1. Çalışmanın Konusu, Amaçları ve Önemi

1.1. Konu:

Bu çalışmada TBMM'de grup kurmuş siyasal parti liderlerinin, kendi gruplarına hitaben yaptıkları konuşmaların söylem analizi yapılarak Türk siyasetinde kullanılan dil incelenecektir. TBMM Grupları Salı günleri toplanmaktadır. Parti liderlerinin Ankara dışında oldukları tarihlerde, onların katılamayacağı haftalarda parti grupları toplanmamaktadır. Yapılacak analizin aynı şartlarda yapılabilmesi için, liderlerin genel siyasetin ortak gündemine ilişkin konuşmaları ele alınacaktır. Bunu sağlayabilmek için, bütün partilerin meclis grubu toplantısı yaptığı bir tarih belirlenecek ve bu konuşmalarda ortaya çıkan metinler söylem analizine tabi tutulacaktır.

Söylem, görünürlük kazandığı dilsel dizimin, başka bir deyişle metnin ortaya çıktığı bağlamla birlikte vardır. Metnin içerdiği her bir söz, söylendiği toplumsal ve tarihi durumda anlaşılmalıdır. Bir metinde sunulan söylemi, doğal

² Erdem Taşdemir, "Toplumların İdaresinde Liderler ve Yöneticiler", İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Güz 2009 Sayı 29, s.150.

dil içinde anlam kazanan ses öğeleri kullanılarak üretilen iç tutarlılığı ve bütünlüğü olan söz dizisi şeklinde tanımlamak mümkündür. Dil, belirli seslere o dili bilen herkesin aynı anlamları yüklemesi ile kullanılabilirlik kazanan semboller sistemidir. Doğal dil, insanların temel iletişim aracı olarak kullanılmakla birlikte, her dilin söz öbeklerine yüklenen yan anlamlar, çağrışımlar ve benzetmeler sayesinde yeni sembolleştirmelere imkan sunmaktadır. Bunlara argolar, yöresel ağızlar, lehçeler ve mesleki terimler örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca doğal dilin grafik öğeler dolayısıyla taşınması ile yazı dili ve buna ilişkin dil bilimi kuralları tarafından şekillendirilen başka bir dilsel sembolizm alanı açılmaktadır. Sembol sisteminde işlev üstlenen her bir sembolik biçim, taşıdığı anlama işaret eden bir “gösteren” durumundadır. Gösteren tarafından işaret edilen anlam ise “gösterilen” olarak adlandırılmaktadır. Gösteren ile gösterilen arasındaki ilişki düzeni de gösterge sistemi olarak tanımlanabilir.³ Göstergenin anlamlandırılması, temel bir toplumsal uzlaşmanın sayesinde gerçekleşmektedir ve bağlama, zamana ve topluma göre değişmektedir.⁴

Bu durum siyasal liderlerin elinden çıkmış bir metin için de geçerlidir ve bu metin tarihsel bağlam içinde yazarın tanımladığı toplumsal gerçekliğin ifadesidir. Başka bir deyişle, siyasal metinler onu yazanın ya da söyleyenin inşa ettiği toplumsal durumu ortaya koymaktadır. Metin bir siyasal parti liderine ait olduğunda; adına konuştuğu örgüt ve kitlenin de onayladığı bir gerçek kurgusunu dile getiren bir söylemden söz edilebilir. Siyasal liderin dilinden dökülen söylem, kurgusunu siyasal alanla doğrudan ilişkilendirmesi dolayısıyla siyasal olarak nitelenmektedir.

Partilerin liderleri, o siyasal partinin ilçe, il ve büyük kongrelerinden geçen üç aşamalı bir delege seçim sürecinin sonunda, partinin büyük kongresi üyeleri tarafından gizli oylama ile seçilir. Siyasi Partiler Kanununun 15’inci maddesinde genel başkan, partiyi temsil ve merkez karar ve yürütme organlarının tabii başkanı olarak gösterilmektedir.⁵ Delege belirlenmesi sürecinin genel başkanın doğrudan etkisinde olduğuna dair eleştirilere rağmen, partinin “en üst yöneticisi” konumunda olan liderlerin kişiliği oldukça önemlidir.⁶ Liderler partisini temsilen kamuoyuna ve parti yöneticisi olarak partinin bütün kademelerine, üyelerine ve sempaticanlarına seslenmeye yasal olarak yetkili,

³ Ronald Barthes, Göstergebilimsel Serüven, Çev. Mehmet Rifat ve Sema Rifat, YKY, İstanbul, 1997, s.38-46.

⁴ Pierre Guiraud, Göstergebilim, Çev. Mehmet Yalçın, İmge Kitabevi, Ankara, 1994, s.41. Fatma Erkmen, Göstergebilime Giriş, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1987, s. 67.

⁵ Siyasi Partiler Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2820.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.02.2015).

⁶ Aysel Aziz, Siyasal İletişim. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003, s. 60.

siyasal açıdan da yetkin bir konumda bulunmaktadır.

1.2. Amaç:

Bu çalışmada, siyasal liderlerin aynı gün ve benzer nitelikte toplantılarda, güncel siyasal olayları değerlendirirken ortaya koydukları söylemsel kurguyu ve bu kurguyu taşıyan dilin incelenmesi sayesinde Türk siyasal dilinin belirgin özellikleri olup olmadığı, –varsa– tanımlanmasına katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Bir ülkede siyasetin dilinin anlaşılması, yaşanan siyasal farklılıkları anlamak ve toplumsal bütünün bu farklılıklarla zenginleştirilmesine ilişkin işaretler sağlayabilecektir. Çünkü modern demokrasiler, temelde partiler demokrasisidir. Bu partilerin temsil ettikleri düşünceler, çıkarlar veya kesimler arasında sürdürülen rekabet, toplumsal fay hatlarını ortaya çıkarmaktadır.

Muhakkak ki, liderlerin sadece birer konuşmaları ile bütünüyle siyasal dil veya siyasetin çatışma alanları ortaya çıkartılamayacaktır. Ancak bu konuşmalarda ortaya çıkan kısmi görüntüyü izlemek kesinlikle öğretici bir adım değeri taşımaktadır. Burada yapılacak olan dört siyasal parti liderinin söylemlerinin analizi, belirli bir tarih kesiti için, belirli bir konu çerçevesinde veya her bir liderin uzun dönemli söylemleri ile de yapılabilir. Bu farklı incelemelerin tamamının sonucunda, Türk siyasetinde söylem daha açıklıkla ortaya çıkartılabilecektir.

1.3. Önem:

Parlamentar demokrasilerde meclis grupları; yasama, yürütmenin denetimi ve siyasal karar sürecinin zirvesini oluşturmak bakımından önemli bir kurum değerindedir. Siyasal partiler ve bunların meclis grupları, halkın taleplerini siyasal sisteme yönelik “girdi” haline dönüştüren ve kararların taleplerle uyumunu değerlendiren bir konumu işgal etmektedir.⁷ Partilerin liderleri, yasal ve siyasal konumlarından dolayı siyasal hayatın birincil aktörler durumundadır. Bu etkinlikleri dolayısıyla liderlerin konuşma metinleri, ortaya çıkan söylemlerdeki siyasal dili ve siyasette dil kullanımını açıklamak için oldukça değerlidir.

⁷ Andrew Heywood, Siyaset, 4. Baskı, Çev. B. B. Özipek vd., Adres Yayınları, Ankara, 2013, s. 41.

1.4. İlgili Literatür

Siyasetin söylemsel bir etkinlik olduğu ve söylemin söz ve eylemin bütünlüğünden oluştuğu⁸ ön tanımından yola çıkarak liderlerin sözlerinin incelenmesi, partiler arasındaki siyasal söylem farkını ve bu söylemin taşıyıcısı olan siyasal dili ortaya koyabilmek açısından yararlı olacaktır. Söylem kavramının genel bir tanımı yapılması gerekirse, “ideoloji, bilgi, anlatım, beyan tarzı, müzakere, güç ve gücün mübadelesiyle eyleme dönüşen” dil kullanımı süreçleri olduğu söylenebilir.⁹

Klaus tarafından “sözlü işaretler, düşüncenin maddi varlık kazanmış biçimidir”¹⁰ diye ifade edildiği gibi, söylem sözsel bir dizim şeklinde bir metin olarak ortaya çıkmaktadır. Söylem, Klaus’un maddileştirerek özne nesne ayrımına dayanan pozitivist epistemolojiye konu haline getirdiği dil kullanımından daha ötede, yorumsamacı yöntemin anlama çabasına konu olabilecek dile dayalı bir kurgudur.

Metnin anlaşılması sürecinde, yazarın / konuşmacının metinde somutlaştırdığı nesne esas alınmalıdır. Bu konuda, Hirsch ile Gadamer arasındaki metnin anlamını oluşturan şey üzerine yürütülen tartışmada, yazarın niyetinin anlamın yegâne belirleyicisi olduğunu söyleyen Hirsch’e karşı Gadamer metnin yazarı aşan bir anlam taşıdığını savunmuştur. Bu bağlamda, Gadamer metnin anlamının yazarın niyetine indirgenmesine itiraz etmektedir. Tıpkı bir sanat eserinin anlamının, eserde her an yeniden tezahür etmesi gibi, metnin anlaşılması da, yazarın niyetinden ibaret olmayıp ifade ettiği konuya ilişkindir.¹¹

Hermenötik, yeniçağ ve reformasyon ile birlikte özellikle kutsal metinlerin açıklanması ve hukukun norm koyan metinlerinin yargı sürecine uygulanması şeklinde anlaşılmıştır. Bunlardan başka filolojik ve felsefi hermenötikten de söz edilmektedir.¹² Bu kavram, her türlü insani etkinliklere sokulmuş olan anlamı yeniden okumaya dayalı bir yöntemin adı haline gelmiştir.¹³ Hermenötik, söylemde inşa edilmiş olan gerçekliği ortaya çıkartmaya yönelik bir ince-

⁸ Mümtazer Türköne, Siyaset, Lotus Yayınevi, Ankara, 2003, s. 115.

⁹ Hilal Çelik ve Halil Ekşi, “Söylem Analizi” Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, I (27), 2008, s. 100. http://www.academia.edu/1476716/SOYLEM_ANALIZI. (20 Şubat 2014).

¹⁰ Georg Klaus, Sprache der Politik, VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin, 1971, s. 18.

¹¹ Burhanettin Tatar, Felsefi Hermenötik ve Yazarın Niyeti, 2. Baskı, Vadi Yayınları Ankara, 1999, ss. 16-18.

¹² H. G. Gadamer, “ Hermeneutik”, Hermeneutik (Yorumbilgisi) Üzerine Yazılar, Der. ve Çev.: Doğan Özlem, Ark Yayınevi, Ankara, 1995, s.12.

¹³ Gadamer, agm, s. 25.

leme tekniği sunmaktadır. Söylem toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal boyutlarıyla hayata ilişkindir. Bu niteliği gereği söylem, salt dilbilimsel sınırlılıhta incelenilecek bir dil pratiğinden fazla bir şeydir.¹⁴ Söylem, dil öğelerini kullansa bile bütünüyle dünyaya göndermeler yapmaktadır. “Böylece dilin sembolik işlevi söylem içinde gerçekleşir. Söylem metnin arkasında duran bir şey değildir, aksine metnin önünde durmaktadır.”¹⁵ Metnin incelenmesi sürecinde, yazarın niyetini anlamaya çalışmak yerine; söylemin nasıl anlaşılabilirliğini ortaya çıkarmak metinde kurgulanan gerçekliği anlama çabasına daha çok yardımcı olacaktır. Bunun için, dilsel gösterenin gösterilenleri işareti ve metnin “içinde gizli” söylemi açığa çıkarma yolu izlenmelidir.¹⁶ Söylem, yazarın kurduğu toplumsal gerçekliğe işaret eden bir gösterge olarak ve metnin tarihsel, coğrafi ve toplumsal sınırlılıkları içerisinde incelenmelidir.

Türkçede yapılan söylem analizi çalışmalarında doğrudan parti liderlerinin söylemlerini karşılaştıran bir çalışmayla karşılaşılmamıştır. Gündelik konuşmalarda öznenin konumuna değinen Arkonaç, araştırmacının davranışını tarif ederken “(a)nalist burada konuşmada kullanılan dilin kendisinden çok dilin nasıl kullanıldığı ile ilgilenir, bir başka ifade ile konuşulurken ‘ne yapıldığına’ odaklanır”¹⁷ demektedir. Bu çalışmada, Arkonaç’ın önerdiği davranış biçimine uygun hareket edilmiştir. Polat ve Karadoğan Doruk tarafından yapılan çalışmada, Ahmet Necdet Sezer ve Süleyman Demirel’in TBMM açılış konuşmalarında sergilenen lider profilini ortaya çıkarmak amacıyla söylem analizi uygulanmıştır.¹⁸ Her iki liderin eşanlamlı kelimelerden hangisini daha yoğun olarak tercih ettiğine gösterilen dikkat, bu çalışmada doğal dil kullanımına ilişkin inceleme yapmanın yararı açısından bizim için de uyarıcı olmuştur.

2. Yöntem:

Bu çalışmada, metin ile söylem arasında nasıl bir topografik ilişki olduğu tartışmasına girilmemiştir. Söylemin konumuna, metnin önünde ya da içinde gizli olup olmadığına bakmak yerine, metin söylemin somutlaştığı bir nesne olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda, konuşmacının niyetini açığa çıkarmak ye-

¹⁴ Mustafa Cem Oğuz, “Söylem Analizi”, Sosyoloji Notları Dergisi (4-5), , 2008, s. 53.

¹⁵ Çelik ve Ekşi, agk, s. 104.

¹⁶ Oğuz, agk, s. 53.

¹⁷ Sibel A. Arkonaç, “Gündelik Türkçe Konuşmalarda Bireyin Stratejik Özne Konumlanışı Ya Da Eylemine Göre Konumlanışı: Sıradan Episodlara Dayalı Bir Analiz”, Psikoloji Çalışmaları Dergisi, Sayı 30, 2010, s. 25.

¹⁸ Veli Polat ve Ece Karadoğan Doruk, “TBMM Açılış Konuşmalarıyla İki Siyasal Lider Profili: Demirel ve Sezer”, II. Ulusal Halkla İlişkiler Sempozyumu, Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi, Kocaeli, 2006, ss. 115-124.

rine, ne söylediğine ve nasıl ifade ettiğine bakmaya yöneldik. Bu yönelim ile uyumlu bir şekilde nitel yöntem kullanılmıştır.

2.1. Evren ve Örneklem:

TBMM çalışma takvimi, partilerin her salı günü ve televizyon yayınına imkan vermek için ardışık zaman dilimlerinde grup toplantısı yapmasına uygun olarak hazırlanmıştır. Bu toplantıların basına açık bölümünde Grup Başkanı olarak parti liderleri birer konuşma yapmaktadır. Bu konuşmalar, genel olarak partinin siyasal gündeme bakışını ve özel olarak da son hafta yaşanan olaylar ile beklenen olaylara ilişkin liderlerin değerlendirmelerini içermektedir. Araştırmanın evrenini TBMM’de grup toplantısında liderlerin yaptığı konuşmalar oluşturmaktadır. Bu evren içerisinde amaçlı örneklem yöntemiyle incelenecek konuşmalar belirlenmiştir.

Analizin kendi içinde tutarlı olabilmesi için, dört parti grubunun da toplandığı bir tarih olması yeğlenmiştir. Bu amaçla, parti liderlerinin 11 Şubat 2014 tarihli grup toplantılarındaki konuşmaları inceleme konusu olarak belirlenmiştir. Güncel siyasetin 30 Mart 2014 tarihindeki mahalli seçimlere odaklanmış olması, 17-25 Aralık Süreci adıyla siyasal dile yerleşen yolsuzluk ve rüşvet soruşturması ile bu soruşturmanın delilleri olduğu söylenen telefon kayıtlarının internet üzerinde yayınlanması dolayısıyla siyasal tartışmaların daha bir sertleştiği gözlenmektedir. Siyasal ortamı gerginleştiren olaylar, 17 Aralık 2013 günü dört bakanın veya çocuklarının evlerine rüşvet ve yolsuzluk olaylarına karıştıkları iddiasıyla yapılan polis baskını ile başlamıştır. Bunun ardından adı geçen kişilerin bazı telefon konuşmalarının internetten yayılması, başbakan ve çocuklarının da telefon konuşmalarına ait olduğu ileri sürülen ses kayıtlarının yayınlanması ve nihayet Başbakanın oğlunun da adının geçtiği bir soruşturmanın başlatılması ile olaylar zinciri ilerlemiştir.¹⁹ Bu olayların etkisi altındaki sert siyasal iklim, incelenen konuşmalar yapılırken de belirgin olarak siyaseti şekillendirmekteydi.

¹⁹ Olaylara ilişkin haberlerden birkaç örnek için bkz. “Vali Mutlu’dan operasyon açıklaması”, http://www.zaman.com.tr/gundem_vali-mutludan-operasyon-aciklamasi_2184457.html (Erişim Tarihi: 09.02.2015). “Rüşvet soruşturması savcısı Akkaş’tan açıklama”, http://www.zaman.com.tr/gundem_yargiya-acikca-baski-yapilmistir_2189323.html, (Erişim Tarihi: 09.02.2015). İbrahim Karagül, “16 milyar dolarlık ‘yolsuzluk’ operasyonu”, <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/16-milyar-dolarlik-yolsuzluk-operasyonu/44349>, (Erişim Tarihi: 09.02.2015). “Yolsuzluk ve rüşvet operasyonu böyle başladı”, <http://www.yenisafak.com.tr/gundem/yolsuzluk-ve-rusvet-operasyonu-boyle-basladi-595887>, (Erişim Tarihi: 09.02.2015).

Konuşma metinlerinin yazılı olarak partilerinin resmi internet sayfalarında yer alan liderler (Erdoğan²⁰ ve Bahçeli²¹) için bu metinler esas alınmıştır. Partisinin resmi internet sayfasında konuşma metinleri bulunmayan liderlerin (Kılıçdaroğlu²² ve Demirtaş²³) konuşmaları için youtube.com’da yayınlanan videoların deşifresi yapılarak ortaya çıkan yazılı metin kullanılmıştır. Burada ifade edilen kısıtlılık sebebiyle, metinlerden ikisin yazıya aktarılması tarafımızdan yapıldığı için metinlerin incelemesinde imla boyutu analiz edilmemiştir.

2.2. Veri Toplama ve Analiz Teknikleri:

Siyasal parti liderlerinin 11 Şubat 2014 tarihli meclis parti grubu konuşmalarından hareketle, siyasal dilin özelliklerini tespit edebilmek amacıyla anlamaçı epistemoloji ile temalar üzerinden söylem analizi yapılmıştır. Bu amaçla liderlerin konuşma metinleri, dilsel temel yapı taşı olması bakımından kelime düzeyinde, anlamlı birimi oluşturması bakımından cümle düzeyinde ve üslup, çatışma, uzlaşma, ikna vs. açılardan bütünlük düzeyinde incelenmiştir. Bu incelemede kullanılan temalaştırma sürecinde, izlenen yol aşağıda açıklanmaktadır.

2.3. Araştırma Soruları:

Metinler, konuşmacının “nasıl” ve “niçin” konuştuğunu²⁴ ortaya çıkarmaya yönelik olarak incelenmiştir. Bu kapsamda, doğal dil kullanımı, metinlerin retorik özellikleri ve gündem konuları kategorilerinde temalaştırma çalışması yapılmıştır. Bu kategoriler, lider konuşmaları dolayısıyla siyasal söylemi incelemeye uygun görülmüştür. Her bir kategorinin altında yer alan bazı temalar ve değerlendirme araçları daha önce kullanan araştırmacıların deneyimi ile şekillendirilmiştir.

²⁰ Recep Tayyip Erdoğan’ın 11 Şubat 2014 TBMM Grup Konuşmasının metni partisinin internet sayfasından (<https://www.akparti.org.tr/site/haberler/basbakan-erdoganin-11-subat-tarihli-tbmm-grup-toplantisi-konusmasin-tam-m/59404>) alınmış olup görüntü kaydı (<http://www.youtube.com/watch?v=JrCglSM4qKo>) ile karşılaştırılmıştır.

²¹ Devlet Bahçeli’nin 11 Şubat 2014 TBMM Grup Konuşmasının metni partisinin internet sayfasından (http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/3228/index.html) alınmış olup görüntü kaydı (<http://www.youtube.com/watch?v=U8ZEQuxeWOo>) ile karşılaştırılmıştır.

²² Kemal Kılıçdaroğlu’nun 11 Şubat 2014 TBMM Grup Konuşması görüntü kaydı http://www.youtube.com/watch?v=e17J7idLi_w adresinden alınmıştır.

²³ Selahattin Demirtaş’ın 11 Şubat 2014 TBMM Grup Konuşması görüntü kaydı <http://www.youtube.com/watch?v=EUXa4DIXP1c> adresinden alınmıştır. ²⁴ Çelik ve Ekşi, agk, s. 106.

²⁴ Çelik ve Ekşi, agk, s. 106.

2.3.1. Doğal Dil

Bu incelemede; Bardin'in yıldız falı analizi için kullandığı²⁵ sözdizim ve kelime analizinde yer alan; metin kodunun çözümlenmesine ilişkin teknikten yararlanılmıştır. Buna göre; metindeki tüm kelimelerin sayısının (O), farklı kelimelerin sayısına (V) oranı (O/V) ile kelime çeşitliliği tespiti yapılmaktadır. Bunun üzerine terimlerin “doluluk” durumu, anlam taşıyıcı olanları ile araç niteliğinde olanların dağılımı nitel olarak değerlendirilebilecektir. İsim, fiil ve sıfatlar taşıyıcı, zarf, edat, nida ve bağlaç gibi diğer kelimeler ise araç kelimeler olarak tanımlanmaktadır. Metinlerde bu kelime grupları, toplam kelime sayısına oranı bakımından da incelenmektedir. Bu yolla hatibin metne taşıdığı kelime hazinesi, ortaya konulabilecektir. Bardin'in formülünü metne uygularken; sayı ve tarih ifadeleri sayım dışında tutulmuştur. Birleşik yazılmayan deyimler ve bileşik ifadeleri oluşturan kelimeler ayrı ayrı sayılmıştır. Aynı kökten üretilmiş olsa da, anlamı ya da cümle içindeki işlevi farklılaşan kelimeler ayrı olarak hesaplanmıştır. Sesteş kelimeler ise anlamsal ayırım gözetilmeden aynı terim olarak kabul edilmiştir.

Liderlerin konuşmaları cümle kurgusu açısından incelenecek ve konuşmacının üslubu değerlendirilmiştir. Bunun dışında, metinler anlam birimi olarak cümleyi esas alarak incelenmiştir.

2.3.2. Retorik

Siyasal parti liderlerin konuşmaları, “ikna sanatı”²⁶ anlamında retorik açısından incelenmektedir. Bu çerçevede; mesajların kurgusu ve gerekçeleri ile seslendikleri muhatap ve konuşmacının muhatap ile kurduğu duygusal ilişki belirlenmektedir.

Liderlerin ortaya koydukları metinlerde, kendisini kiminle taraftar veya karşıt olarak konumlandığı, bunu nasıl gerekçelendirdiği ve metne bunu yansıtırken kullandığı dilsel unsurlar araştırılmaktadır. Çelik ve Ekşi'nin de ifade ettiği gibi, söylem metnin sadece içeriğini değil, konuşanı, dinleyicileri, hitap edilenleri ve konuşmacının kullandığı otoritenin dayanağını da kapsar.²⁷ Bu çerçevede, metinler kendi bütünlüğü içerisinde; ortaya koyduğu önermeler ve bunları kanıtlama araçları, ifade edilen kimlik öğeleri, kullanılan ironi ve hakaret ifadeleri ile konuşmacının seslendiği muhataplar incelenmektedir.

²⁵ Nuri Bilgin, Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2006, s. 68-72.

²⁶ Uğur Keskin, Köksal Büyük ve Umut Koç, “Yönetmel ve Örgütsel Açından Retorik”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 13, No. 1, s. 31.

²⁷ Çelik ve Ekşi, agk, s. 100.

2.3.3. Gündem

Bu kategoride, liderlerin konuşma metinlerinde ele aldıkları gündem konuları ve bu konuya yaklaşımları belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla her metin konular açısından taranarak ve metinde o konuya yaklaşım tespit edilmektedir. Dört metin arasında yapılan karşılaştırma sonucunda; liderlerin ve siyasal partilerin güncel gündemleri arasındaki tematik ve politik yaklaşımlar ile bunların siyasal önermeleri ortaya çıkartılmış olacaktır. Gündem konuları liderlerin konuşmalarında değinilmiş olmalarına göre; ortak, kısmen ortak ve tekil olmak üzere sınıflandırılmaktadır.

3. Bulgular

Araştırma sırasında yukarıda belirlenen sorular üzerinden metinler incelendiğinde elde edilen bulgular soru kategorilerine göre aşağıda sunulmaktadır.

3.1. Doğal Dil

Tablo 1: Liderlerin Kelime Hazinesi

	Terim Türü	Terim Sayı	Sayı Oran	Birikimli	Terim Çeşidi	Çeşit Oran	Birikimli
Bağcı	Fiil	837	19,97	19,97	279	18,19	18,19
	Sıfat	525	12,53	32,50	251	16,36	34,55
	İsim	1993	47,55	80,05	855	55,74	90,29
	Yardımcı Öge	682	16,27	96,32	99	6,45	96,74
	Tarih ve Sayı	154	3,67	99,99	50	3,26	100
	Toplam	4191	100		1534	100	
	Net Toplam	4037			1484		
	Terim Türü	Terim Sayı	Sayı Oran	Birikimli	Terim Çeşidi	Çeşit Oran	Birikimli
Demirtaş	Fiil	978	19,85	22,15	194	17,45	19,27
	Sıfat	559	11,35	33,50	159	14,30	33,57
	İsim	2039	41,38	74,88	590	53,06	86,63
	Yardımcı Öge	1131	22,96	97,84	105	9,44	96,07
	Tarih ve Sayı	220	4,47	102,30	64	5,76	101,82
	Toplam	4927	100,00		1112	100,00	
	Net Toplam	4707			1048		
	Terim Türü	Terim Sayı	Sayı Oran	Birikimli	Terim Çeşidi	Çeşit Oran	Birikimli
Erdoğan	Fiil	998	18,58	18,58	187	15,54	15,54
	Sıfat	694	12,92	31,50	191	15,88	31,42
	İsim	2198	40,92	72,42	674	56,03	87,45
	Yardımcı Öge	1229	22,88	95,30	105	8,73	96,18
	Tarih ve Sayı	253	4,71	100,01	46	3,82	100,00
	Toplam	5372	100		1203	100	
	Net Toplam	5119			1157		
	Terim Türü	Terim Sayı	Sayı Oran	Birikimli	Terim Çeşidi	Çeşit Oran	Birikimli
Kılıçdaroğlu	Fiil	792	22,15	22,15	164	19,27	19,27
	Sıfat	378	10,57	32,72	96	11,28	30,55
	İsim	1404	39,27	72,00	435	51,12	81,67
	Yardımcı Öge	789	22,07	94,07	102	11,99	93,65
	Tarih ve Sayı	212	5,93	100,00	54	6,35	100,00
	Toplam	3575	100,00		851	100,00	
	Net Toplam	3363			797		

Tablo 1: devamı

	Terim Türü	Terim Sayı	Sayı Oran	Birikimli	Terim Çeşidi	Çeşit Oran	Birikimli
Ortalama	Fiil	901	19,96	19,96	212	17,85	17,85
	Sıfat	529	11,72	31,68	169	14,24	32,09
	İsim	1921	42,54	74,22	647	54,60	86,69
	Yardımcı Öğe	955	21,15	95,36	104	8,76	95,44
	Tarih ve Sayı	210	4,64	100,01	54	4,54	99,98
	Toplam	4516	100,01		1185	99,98	
	Net Toplam	4306			1131		

Tablo 1’de dört siyasi parti liderinin konuşmalarında yer alan kelimeler sayısal ve türleri itibariyle karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Sayılar ve belirli bir tarihe ilişkin göndermelerin yapılan hesaplamada yanıltıcı olmaması için, bu terimlerin katılmadığı “net toplam”ın Bardin’in formülüne uygulanması sonucu liderlerin kullandıkları dilin zenginliği tespit edilmektedir. Türk siyasetindeki dilin durumunu sergilemek amacıyla iki ayrı referans belirlenmiştir. Birincisi incelenen metinlerin sayısal dağılımının aritmetik ortalamasında dil zenginliği, ikincisi de dört metnin birleştirilmesi sonucu oluşan yeni toplam metindeki dil zenginliği olarak kabul edilecek ve liderlerin kelime hazinesi kıyaslanabilir hale gelmektedir. Tablo 2’de bu karşılaştırma yapılmaktadır.

Tablo 2: Liderlerin Dil Zenginliği Düzeyi

	Bahçeli	Demirtaş	Erdoğan	Kılıçdaroğlu	Ortalama
Terim Sayısı (O)	4037	4707	5119	3363	4306
Terim Çeşidi (V)	1484	1048	1157	797	1131
O/V	2,72	4,49	4,42	4,22	3,81

O/V hesaplaması sayesinde metinlerde kelime sayısı ve çeşidi arasındaki oran ile bir kelimenin tekrar kullanılması düzeyi ortaya çıkmaktadır. Bu oran küçüldükçe metnin kullanılan kelime çeşitliliği bakımından daha zenginleştiği söylenebilir. Tablo 2’de aritmetik ortalamasına bakıldığında toplam metinde her bir terimin 3,81 defa tekrarlandığı görülmektedir. Liderlerin kendi metinlerine bakıldığında aynı terimi en az tekrarlayan (2,72) Bahçeli olurken, Demirtaş 4,49 ile tekrarlanan terimleri en çok kullanan lider olmuştur. Erdoğan

4,42 ve Kılıçdaroğlu 4,22 ile Demirtaş metnindeki yakın bir tekrar düzeyi göstermiştir.

3.2. Retorik

Liderlerin metinde kurdukları retorikçi açığa çıkarmak için konuşmalarında muhatap aldıkları kişi ve grupların belirlenerek bu seslenişin hangi duyguyla gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Tablo 3, liderlerin doğrudan hitap ettikleri kişi ve grupları göstermektedir. Bu tablo oluşturulurken, açıkça hitap edildikten sonra takip eden cümlelerde kullanılan şahıs zamirleri veya yüklemler de hitap tekrarı olarak sayılmıştır. Hitaplara yüklenen olumlu (+) ve olumsuz (-) duygu değerlerini, hatibin söz diziminde ortaya çıkan sempati/antipati sergilenmesine bağlı olarak belirlenmiştir.

Tablo 3: Liderlerin Seslendiği Kişi veya Gruplar

<i>Muhatap</i>	Bahçeli		Demirtaş		Erdoğan		Kılıçdaroğlu		Toplam	
	Duygu	Tekrar	Duygu	Tekrar	Duygu	Tekrar	Duygu	Tekrar	Duygu	Tekrar
Dinleyiciler	+	7	+	7	+	27	+	21	+	62
Recep Tayyip Erdoğan	-	12	-	43			-	3	-	58
Vatandaşlar	+	1			+	7	+	7	+	15
							-	1	-	1
Milletvekilleri	+	6			+	6			+	12
AKP'ye oy veren seçmen					+	1	+	7	+	8
							-	1	-	1
Medya yöneticileri	-	2	-	6					-	8
Basın mensupları	+	1	+	2					+	3
Atama bekleyen öğretmenler	+	2							+	2
Çözüm süreci karşıtları			-	7					-	7
Muhalefet					-	3			-	3
Gülen Cemaatinin tabanı					+	3			+	3
Laf atan kişi							-	1	-	1
							+	1	+	1
<i>Toplam</i>	+	19	+	9	+	44	+	36	+	106
	-	14	-	56	-	3	-	6	-	84

Tablo 3'te olumsuz niteleme ile en çok seslenilen muhatap (58 defa) Recep Tayyip Erdoğan olarak öne çıkmakta ve bu hitabı en çok (43 defa) Demirtaş ve ardından (12 defa) Bahçeli'nin kullandığı tespit edilmektedir. Olumsuz duygu yüklediği muhatap Bahçeli'nin konuşmasında (12 defa) Erdoğan ve (2 defa) Medya yöneticileri iken, Demirtaş'ın konuşmasında (43 defa) Erdoğan ve (7 defa) Medya yöneticilerine ek olarak (7 defa) çözüm süreci karşıtları şeklinde ortaya çıkmaktadır.

3.3. Gündem

Liderlerin aynı gün yaptıkları konuşmalarda, siyasetin genel gündemi yanı sıra kendi gündemlerini kamuoyuna mal etmeye yönelmeleri beklentisi ile, metinler ele alınan konular bakımından incelenmiştir. Bunun sonucunda tablo 4, 5 ve 6 ile gösterilen bir liste ortaya çıkmıştır.

Tablo4: Liderlerin ortak gündem maddeleri

Gündem	Bahçeli	Demirtaş	Erdoğan	Kılıçdaroğlu
17 Aralık Süreci	+	+	+	+
30 Mart Yerel Seçimleri	+	+	+	+
Sansür	+	+	+	+
Telefon dinlemeleri	+	+	+	+

Liderlerin yaklaşımları farklı olsa bile, tablo 4 ile gösterilen listedeki konulara tamamı değinmiştir. Tespit edilen diğer konular listelendiğinde bazı konulara, liderlerin tümünün değinmediği ortaya çıkmıştır. Bazı konulara da yalnızca bir liderin değindiği görülmüştür. Tablolarda yer alan (+) işareti, liderlerin konuşmalarında yer alan konuları göstermektedir.

Tablo 5: Liderlerin gündemindeki kısmen ortak konular

Gündem	Bahçeli	Demirtaş	Erdoğan	Kılıçdaroğlu
Alo Fatih		+		+
Rüşvet – Yolsuzluk	+	+		+
İnternet düzenlemesi	+	+	+	
Aday belirleme			+	+
Değişim		+	+	+
İstanbul Büyükşehir Belediyesi			+	+
Ekonomi		+	+	
Kürt sorunu		+	+	
Paralel devlet		+	+	
Kıbrıs Müzakerelerinin yeniden başlaması	+		+	
Van'daki askeri araç kazası	+		+	
Dershaneler	+	+		
MEB kanunu değişikliği	+	+		

Tablo 6: Liderlerin gündemindeki tekil konular

Gündem	Bahçeli	Demirtaş	Erdoğan	Kılıçdaroğlu
Kıbrıs meselesinin genel değerlendirmesi	+			
2013-2014 eğitim yılının II. Dönemi	+			
Atanamayan öğretmenler	+			
TRT		+		
Barış Süreci		+		
Terörle Mücadele Kanunu		+		
Hasta tutuklu ve hükümlüler		+		
Umre’de ölüm			+	
Bosna Hersek			+	
Dış Politika			+	
Yurtdışında oy kullanma			+	
Etnik Unsurlar			+	
Reza Zarrab				+

Sonuç ve Değerlendirme

Doğal dil incelemesinde ortaya çıkan Tablo 1 ve 2, Türk siyasal dilinin kelime hazinesini ortaya koymaktadır. Metinlerin ortalamasına bakıldığında, metnin uzunluğu 4516 adet ve 1185 farklı kelimedenden oluşmaktadır. Buna göre tekrar oranı ortalama 3.81 düzeyinde görünmektedir. Liderlerin konuşmalarına tekil olarak bakıldığında ise söylenebilecek iki nokta bulunduğu söylenebilir. Öncelikle liderlerin metinlerine yansıttıkları kelime hazinesini, konuşmacının zengin Türkçe bilgisinin doğal sonucu olarak değerlendirilebilir. Diğer bir husus ise, siyasi liderlerin konuşmalarının birer propaganda metni

olduğunu ve TBMM Grup Toplantısına katılanların dışında genel kamuoyuna yönelik olduğu düşünüldüğünde, daha dar bir kelime listesini kullanmak daha basit bir anlatım yolunun kullanıldığını gösterebilir. Bu değerlendirmelerin her ikisi de geçerli olmakla birlikte, söylem analizinde metne bakarak “yazar”ın niyetini ortaya koymanın yersiz bir çaba olacağı yukarıda ifade edilmiştir. Dolayısıyla liderlerin ortaya koydukları metinler üzerinden görünen durumu tespit etmekle yetinilmektedir.

Doğal dil kullanımını gösteren Tablo 1’de anlatım içerisinde taşıyıcı öğeler olarak nitelediğimiz isim, fiil ve sıfat kelime grubu ile yardımcı öğeler olarak nitelenen zamir, zarf, edat, ünlem ve bağlaç türünden kelimelerin oluşturduğu grubun metinlerde kullanılan genel kelime hazinesi içinde işgal ettikleri oran da değerlendirilmelidir. Taşıyıcı öğeler, metinde verilen mesajın yükünü taşıdıkları için bu şekilde adlandırılmaya değer görülmüşken, yardımcı öğeler vurgu, dikkat çekme ve anlatımı güçlendirme işlevi üstlenmektedir. Taşıyıcı öğeleri daha yoğun kullanan metnin mesajı, yardımcı öğelerin daha fazla kullanıldığı metinlerin anlatım gücünü öncelikle yeğlediği söylenebilir.

Arkonaç’ın özneyi ararken belirttiği “Türkçe konuşmalarda kişi, dilbilgisine uygun olarak, kendini ya da diğer kişiyi çoğu zaman eylemden sonra tanımlayandır, zamir-özne çoğu zaman gizlidir ve eyleme eklenir. (‘Okula gittim’, ‘Akşam gelirken alışverişi yapıp geldi’). Özne nadiren cümle başında, eylemin sorumlusunu vurgulamakta kullanılır (‘Ben götürdüm’, ‘Sen yaptın’). Öznenin konumunu genelde eylem belirler.”²⁸ Türkçe’nin özelliği konuşmacılar tarafından seslenilen kişi ya da grupların tespitinde göz önünde tutulmuştur. Konuşmacıların kime seslendiğini belirlerken; doğrudan adı anılan muhataplar ve ifadenin içinde gizlenen muhataplar sayılmıştır. Bu analizde, araştırma birimi olarak cümle alınmıştır. İzleyen cümlelerde hitap ibarelerinin açık ya da gizli olarak bulunması halinde çetele tablosunda yeniden işaretlenmiştir. Örneğin Kılıçdaroğlu’nun konuşmasının sonunda yer alan şu cümlelerde altı çizili kelimelerin birer hitap olarak değerlendirilmiştir: “Milletime şunu söylüyorum. Sadece şunu kullanın. Bıktık artık deyin, bıktık deyin.”

Erdoğan’ın konuşmalarında “biz” zamiri bazı cümlelerde hükümeti, bazı cümlelerde AKP’yi işaret ederken bazı cümlelerde 1. tekil şahsı göstermek için kullanılmaktadır. Genellikle “biz” zamirini yüklemde “gizli özne” olarak belirtmek yerine açıkça söylediği görülmektedir. “Biz şu anda 30 Mart öncesinde siyaset dışı yöntemlerin kullanıldığı bir saldırıya karşı mücadele veriyoruz.” cümlesinde özne AKP ve Hükümet bulanık şekilde karıştırılmış olan

²⁸ Arkonaç, agk, s. 23.

“biz”dir. Zaten konuşmanın genel seyrinde de bu birlikte kullanım sık görülmektedir: “AK Parti gitsin diyorlar, Hükümet gitsin diyorlar. AK Parti’nin, Hükümetin yerine ...” “Biz 17 Aralık’tan sonraki mücadelemizi yeni bir istiklal mücadelesi olarak ilan ettik” cümlesinde ise özne doğrudan Erdoğan’ın kendisidir.

“CHP’nin Genel Başkanı hakkında anayasa çalışmalarını yaparken bu sosyal medyaya düştüğü anda bunu ortadan kaldıran biz olduk ya. Yarım saat içinde ben Ulaştırma Bakanım Sayın Yıldırım’a talimat verdim ve hemen süratle bunu engelledik, durdurduk ya. Benim CHP’li kardeşlerim bunun farkında değiller mi ya? Biz bunu duymazdan gelebilirdik, orada daha da kalabilirdi, bütün Türkiye bunu izleyebilirdi.”

“Ben” ve “biz”in Erdoğan’ın dilinde birbirinin yerine kolaylıkla geçebildiği gözlenmektedir. Eylemin önemini veya failin etkisini öne çıkartmak istediği zaman “biz” öznesini kullanırken, kendi kişiliğini öne çıkartmak istediği aşamasında “ben” öznesini tercih etmiştir. Ayrıca “AK Parti kasetler yoluyla yıpratılmak isteniyor; biz buna boyun eğmeyeceğiz” cümlesindeki gibi eyleme, AKP ve hükümeti de katmak istediği durumlarda “biz” öznesine başvurmaktadır.

Demirtaş’ın konuşmasında “ben” öznesi açıkça kullanılan yerler; Erdoğan’ın konuşmalarından yapılan alıntılarda veya onun adına söylenen sözlerde geçmesi de; bizim yukarıda yaptığımız gözlemi rakiplerinin de paylaştığı kanaati doğurmaktadır. Örneğin;

“Bakın biraz önce konuşuyor, diyor ki: 2009’da Baykal, MHP kasetlerini diyor biz yarım saat içinde durdurduk. Ben diyor bizzat yaptım bunu. Yarım saat içinde engelledim diyor. Madem böyle gücün, yetkin var; yasaya ne gerek var o zaman?”

Bunun dışında Demirtaş’ın kendisi işaret ederken “ben” ve adına konuştuğu partiyi işaret ederken “biz” öznelerini kullandığı görülmektedir. “Biz bu süreci desteklerken başbakanın gül yüzü için desteklemedik.” cümlesinde BDP işaret edilirken; “Benim eş genel başkan yardımcımla yaptığım konuşmalar ...” cümlesinde doğrudan kendisini göstermektedir.

Kılıçdaroğlu’nun dilinde “ben” kendisini, “biz” CHP’yi gösteren işaretler olarak kullanılmaktadır. “Şimdi ben buradan Adalet ve Kalkınma Partisi’ne oy veren bütün iyi niyetli yurttaşlarıma sesleniyorum.” “İntes’in benim başımın üstünde yeri var.” “Ben şunu merak ediyorum ve bütün yurttaşlarıma seslenmek istiyorum.” “Yasa dışı dinlemelerle zaten bizim işimiz olmaz.” Örnekleri bunu göstermektedir. Kılıçdaroğlu, partisinin yerel seçim adaylarına ilişkin

açıklama yaparken, “ben” demeyi olumsuzlayan bir üslup ile konuşmaktadır.

“O niye oluyor ben niye olmuyorum? Ben şunu asla içime sindiremiyorum. Ben olmazsam burayı kimse alamaz. O zaman istifa et, bağımsız aday ol.”

Kılıçdaroğlu’nun metninde olumlu bildirimde “ben”, partilileri de katmak istediği eylemlerde “biz” özneleri yeğlenmiştir. Ancak olumsuz bildirim içeren cümlelerin öznesi belirsiz tutulmuştur. Bir anlamda, konuşmacı o eylemin sorumluluğunu anonimleştirmeye yönelmiştir.

“Belediye başkanı kimliği ile Cumhuriyet Halk Partisi saflarında vatandaşa hizmet eden bütün belediye başkanlarını kucaklıyorum. Onların bir kısmı, son Parti Meclisi kararlarında Belediye Başkanı Adayı olarak gösterilmediler. Ama onlara şükran borçluyuz. Onları seviyoruz. Onlara her zaman saygımız olacak.”

Bahçeli’nin konuşmasında açıkça “ben” öznesinin kullanılmaması dikkat çekicidir. Doğrudan kendisinin eylemlerini birinci tekil şahıs çekimli yüklemle ifade eden Bahçeli, çoğul birinci şahıs kullanımını genel olarak MHP ve MHP’lileri işaret etmek için tercih etmektedir.

“Sorgulamamız gereken şu çelişkileri hepinizin takdirine sunuyorum.”

Şunu hemen söylemek isterim ki, bizim dersanelere bakışımız net, duruşumuz bellidir.

“Geçtiğimiz günlerde atanamadığından dolayı hayatına son veren Sakarya Üniversitesi Felsefe Bölümü mezunu Canan Doğan bizi çok üzen en son kayıp olmuştur.”

“Kıbrıs Türklüğünü sığınmacı, yurtsuz, ikinci sınıf insan yapma teşebbüslerini, 1974’ün rövanşını almaya dönük hamleleri asla kabul etmeyeceğimizi bu vesileyle ilan ediyorum. Dileğim yeni müzakere sürecinin Kıbrıs Türklüğünün çıkarlarını ve egemenlik haklarını tescil etmesidir.”

“Çünkü biz haklıyız, çünkü biz doğruyuz, çünkü biz Türk milletinin hissiyat ve düşüncelerinin yegâne tercümanı ve sözcüsüyüz. Hainlerin bizi sevmemesi doğaldır. Diktatörlerin bizden hoşlanmaması normaldir.”

Bahçeli’nin “biz” zamirini tekil anlamda, kendisini gösteren şekilde kullandığı cümleler ise; incelenen metinde daha çok ironi içermektedir. Bu cümlelerde “*sana bir güzellik yapmaktan çekinmeyiz*” örneğindeki gibi argoya yaklaştığı da söylenebilir. Bu bağlamdaki birinci şahıs çekimleri veya zamirlerinin hem tekil hem çoğul kullanıldığı şu parçalar iyi birer örnek değerindedir.

“Buradan Başbakan’a bir teklifte bulunuyorum: Madem sözlerimizden çok alı-

nıyorsun, üzüntüden Fatihler'ini iki de bir azarlıyorsun, o halde gel bu işi çözelim, sonuca erdirelim. Şahsımın; ne zaman, ne kadar süreyle, hangi sınırlarda, nerede ve nasıl konuşması gerektiğini bildirirsen senin gönlünü kırmaz, deyim yerindeyse sana bir güzellik yapmaktan çekinmeyiz. Sayın Başbakan; yeter ki sıkma canını, bu kadar çırpınma, bu kadar dert etme, her şeyin orta yolu vardır ve bize bir 'Alo' demen kâfidir."

"Başbakan nereye gitse gözü bizdedir."

"Muhtemeldir ki, geceleri bile adı mızı sayıklamaktadır."

Konuşmacıların metin boyunca kimlere, hangi duygu yüküyle hitap ettikleri incelendiğinde; Tablo 4'te de görüldüğü gibi, konuşmacıların toplam 190 hitap cümlesi kullandıkları ortaya çıkmaktadır. Milletvekillerinin yanı sıra partililerin katılımıyla gerçekleşen bu toplantılarda, en çok dinleyicilerin muhatap alındığı gözlenmektedir. Dinleyicilerden ayırarak milletvekillerine hitap etmeleri bakımından Bahçeli ve Erdoğan, diğer iki liderden ayrılmış durumdadır. Muhalefet liderlerinin hakkında konuştukları kişi olması bakımından Erdoğan kendisine seslenen ikinci ilgi noktasıdır. Erdoğan dışında AKP'ye oy verenlere seslenen tek lider Kılıçdaroğlu olmuştur. Basın mensuplarına ve medya yöneticilerine seslenenler liderler ise Bahçeli ve Demirtaş'tır. Her liderin konuşmasında içerik gereği tekil olarak muhatap aldığı gruplar da vardır. Bahçeli atanamayan öğretmenlere, Demirtaş çözüm süreci karşıtlarına, Erdoğan muhalefete ve Gülen Cemaatinin tabanına, Kılıçdaroğlu ise konuşması sırasında laf atan dinleyiciye seslenmiştir.

Bahçeli konuşmasında, en az muhatap belirten bir metin ortaya koyarken, Demirtaş en çok hitap kullanan olmuştur. Duygu yükü bakımından en az olumsuz hitabı Erdoğan, en çoğunu da Demirtaş kullanmıştır. Kılıçdaroğlu'nun bu konuşmasında, alışılmış ve diğer liderlerde ortak olan selamlama bölümünün olmaması salondan gelen tepkilerden kaynaklandığı metinde ve konuşmanın video kaydında açıkça görülmektedir.

Hatibin konuşmasında belirli aralıklarla muhatap tayin etmesi, konuşmanın akıcılığı açısından önemli olduğu gibi, o bölümde özellikle seslendiği kişi ya da grupların dikkatini çekme kaygısı da belirtilmelidir. Bahçeli'nin yukarıda tartışılan "ben" ve "biz" kullanma tarzını da dikkate aldığımızda, genel kamuoyuna partisinin görüşlerini duyurmak için konuştuğu söylenebilir.

Liderlerin önermelerini ikna edici şekilde yansıtırken kullandıkları yöntemlerin, metne bütün olarak baktığımızda farklı şekiller aldığı görülmektedir. Bahçeli, ele aldığı konuya ilişkin olgusal bilgileri sıralayıp sonunda kendisinin ve partisinin görüşünü ortaya koymaktadır. Demirtaş'ın ikna edici dilden çok bir polemikçi ve karşı önermeleri ele alan bir dil kullandığı gözlenmektedir.

Hitaplarında sayı ve yoğunluk bakımından olumsuz seslenişin çokluğu da bunun bir sonucu durumundadır. Erdoğan, ikna aracı olarak kullandığı referans doğrudan doğruya kendisidir. “Biz” zamirinin kullanılması ve hitaplardaki yoğunlaşma da bu gözlemi doğrulayıcı niteliktedir. Erdoğan, daha çok salondaki dinleyicilere ve milletvekillerine seslenmeyi seçerken; “Biz 17 Aralık’tan sonraki mücadelemizi yeni bir istiklal mücadelesi olarak ilan ettik” cümlesinde sergilendiği gibi biricik referans “biz” ile gösterilen kaynak yani konuşmacının kendisidir. “17 Aralık” bir dönüm noktası olarak tanımlanmış, “mücadele” başlatılmış ve bu “ilan” edilmiştir. Bu eylemler de sadece “biz” öznesi tarafından yapılmıştır. Mücadelenin ahlaken doğrulanması da aynı özne tarafından “istiklal mücadelesi” benzetmesiyle tamamlanmıştır.

Kılıçdaroğlu ise, kendisini dışarıda tutarak rüşvet ve yolsuzluk olaylarının gerçek olduğunu göstermek için, geniş kitlelerin haberdar olmadığı dinleme kayıtlarını toplantıda dinletmeyi seçmiştir. Aynı şekilde, partisi içinde kargaşaya yol açan aday belirleme sürecine ilişkin işleyişi kanıt olarak kullanmış, Parti Meclisi ve MYK adlı parti organlarının karar verdiğini ifade etmeyi yeğlemiştir. İtiraz eden dinleyiciye karşı, sert ve yüksek bir otorite sahibi dili kullanmış; salondan çıkmasını sağlamıştır. Kalanlara da parti dayanışması ve “biz” vurgulu duygudaşlık çağrısı yoluyla kararları benimsetmeye uğraşmıştır.

Liderlerin konuşmalarında siyasetin gündemini oluşturan konu başlıkları kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Tablo 4, 5 ve 6 ile liderlerin ortak, kısmen ortak ve bireysel gündem maddeleri gösterilmektedir. Konu başlıkları aynı olsa da, liderlerin konuyu ele alış ve değerlendirme biçimleri farklılık göstermektedir. Muhalefetin ortak olarak işlediği ama iktidarın suskun kaldığı konular da gündem içerisinde dikkat çekicidir. Liderlerin tekil gündem maddeleri ise, siyasal partilerin dünya görüşlerinin gereği olarak öncelik verdikleri konuları göz önüne sermektedir. Konuşmaların gerçekleştirildiği 11 Şubat 2014 gününe ait sıcak gündem çalışmamızın kapsamı dışında kaldığı için, maddelerin karşılaştırmalı incelemesine girilmemiştir. Ancak siyasal gündemin, birbirini izleyen saatler içinde hatibin siyasal partisine ve bu partide buluşan dünya görüşüne göre değiştiğini göstermenin yeterli olacağı düşünülmüştür.

Kaynakça

- Arkonaç, Sibel A. “Gündelik Türkçe Konuşmalarda Bireyin Stratejik Özne Konumlanması Ya Da Eylemine Göre Konumlanması: Sıradan Episodlara Dayalı Bir Analiz”, Psikoloji Çalışmaları Dergisi (İstanbul Üniversitesi), no. 30 (2010): 21-32.
- Aziz, Aysel. Siyasal İletişim. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2003.
- Bahçeli; Devlet, 11 Şubat 2014 TBMM Grup Konuşması, Metin: HYPERLINK “http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/3228/index.html” http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/3228/index.html. Video kaydı: HYPERLINK “<http://www.youtube.com/watch?v=U8ZEQuxeWOo>” <http://www.youtube.com/watch?v=U8ZEQuxeWOo>
- Barthes, Ronald. Göstergebilimsel Serüven. Çev. Mehmet Rifat ve Sema Rifat, İstanbul: YKY, 1997.
- Bilgin, Nuri. Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006.
- Çelik, Hilal, ve Halil Ekşi. “Söylem Analizi”, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi I, no. 27 (2008): 99-117.
- Demirtaş; Selahattin, 11 Şubat 2014 TBMM Grup Konuşması, Video kaydı: HYPERLINK “<http://www.youtube.com/watch?v=EUXa4DIXP1c>” <http://www.youtube.com/watch?v=EUXa4DIXP1c>
- Erdoğan; Recep Tayyip, 11 Şubat 2014 TBMM Grup Konuşması, Metin: HYPERLINK “<https://www.akparti.org.tr/site/haberler/basbakan-erdoganin-11-subat-tarihli-tbmm-grup-toplantisi-konusmasinin-tam-m/59404>” <https://www.akparti.org.tr/site/haberler/basbakan-erdoganin-11-subat-tarihli-tbmm-grup-toplantisi-konusmasinin-tam-m/59404>)
Video kaydı: HYPERLINK “<http://www.youtube.com/watch?v=JrCglSM4qKo>” <http://www.youtube.com/watch?v=JrCglSM4qKo>
- Erkmen, Fatma. Göstergebilime Giriş. İstanbul: Alan Yayıncılık, 1987.
- Gadamer, H. G. “ Hermeneutik”, Hermeneutik (Yorumbilgisi) Üzerine Yazılar, Der. ve Çev. Doğan Özlem, Ankara: Ark Yayınevi, 1995, s,11-28.
- Guiraud, Pierre. Göstergebilim. Çev. Mehmet Yalçın, Ankara: İmge Kitabevi, 1994.
- Heywood, Andrew. Siyaset. 4. Baskı. Çeviren Bekir Berat Özipek, Bican Şahin, Mete Yıldız, Zeynep Kopuzlu ve Bahattin Seçilmişoğlu. Ankara: Adres Yayınları, 2013.
- Keskin, Uğur, Köksal Büyük, ve Umut Koç. “Yönetmelik ve Örgütsel Açından Retorik”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 13, no. 1: 27-40.

- Kılıçdaroğlu; Kemal, 11 Şubat 2014 TBMM Grup Konuşması, Video kaydı: HYPERLINK “http://www.youtube.com/watch?v=e17J7idLi_w” http://www.youtube.com/watch?v=e17J7idLi_w
- Klaus, Georg. Sprache der Politik. Berlin: VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1971.
- Oğuz, Mustafa Cem. “Söylem Analizi”, Sosyoloji Notları Dergisi, no. 4-5 (2008): 52-57.
- Polat, Veli, ve Ece Karadoğan Doruk. “TBMM Açılış Konuşmalarıyla İki Siyasal Lider Profili: Demirel ve Sezer”, II. Ulusal Halkla İlişkiler Sempozyumu. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi, 2006. 115-124.
- Siyasi Partiler Kanunu. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2820.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.02.2015)
- Taşdemir, Erdem. “Toplumların İdaresinde Liderler ve Yöneticiler”, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi (Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi) Güz 2009, no. 29 (2009): 149-165.
- Tatar, Burhanettin. Felsefi Hermenötik ve Yazarın Niyeti. 2. Baskı. Ankara: Vadi Yayınları, 1999.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü. <http://www.tbmm.gov.tr/ictuzuk/ictuzuk.htm>, (Erişim tarihi: 09.02.2015).
- Türküne, Mümtaz’er. Siyaset. Ankara: Lotus Yayınevi, 2003.